

*Матювка Т.В.,
аспірант кафедри фінансів і банківської справи,
Ужгородський національний університет*

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ РЕГІОНАЛЬНИХ ПЛОДОВО-ЯГІДНИХ ТА ВИНОГРАДНИХ КЛАСТЕРІВ В ПРОВІДНИХ СЕКТОРАХ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню теоретичних положень розвитку кластерів у провідних сферах агропромислового комплексу в регіонах Центральної та Південно-Східної України, а також Українських Карпат, в т. ч. Закарпатської області. Здійснено порівняльний аналіз щодо площ плодово-ягідних насаджень та виробництва плодів і ягід в регіонах Карпат та Центральної України. В контексті порівняльного аналізу аналогічні дослідження проведено і щодо виноградних насаджень та виробництва винограду в регіонах Карпат та Південної України. Охарактеризовано особливості впливу висотної поясності, рельєфних, ґрунтових і кліматичних умов Закарпаття щодо виробництва плодючої і виноградної продукції. Обґрунтовано також доцільність створення промислового кластера по переробці виноградної продукції та по виробництву натуральних і десертних виноградних вин, в т. ч. коньяків з виноградних спиртів.

Ключові слова: теоретичні положення, кластери, провідні галузі, агропромисловий комплекс, регіони, природно-економічні зони.

Постановка проблеми. В сучасних умовах функціонування суб'єктів виробничої діяльності в регіоні України досить сильно залежить від розвитку кластерних формувань як одного із основних чинників стабільного зростання економіки країн світу, в тому числі і Закарпатської області. В умовах малоземелля сільськогосподарських угідь в Українських Карпатах склалися сприятливі умови для вирощування плодово-ягідних, а в Закарпатській області також виноградних насаджень, на базі яких є всі передумови для створення плодово-ягідного та виноградного кластерів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Всебічно дослідив роль кластерів в глобальній економіці С. Соколенко [4], а з проблем механізму регулювання економіки, зокрема ринкового, корпоративного, державного та недержавного регулювання, актуальні дослідження Г. Бажнянина, О. Вовчак, О. Макарець, С. Мочерного, а щодо аграрного виробництва в Карпатах – Ю. Манівчука [2], М. Андрияновп [1] та ін.

Постановка завдання. Становлення та розвиток плодово-ягідного і виноградного плодово-ягідних і виноградних кластерних формувань в агропромисловому комплексі України та їх регіонах, в т. ч. у Закарпатській області, з урахуванням висотної поясності є необхідною і навіть безальтернативною умовою суттєвого підвищення конкурентоспроможності поглиблення інтеграційних процесів між сферами агропромислового комплексу (АПК).

Виклад основного матеріалу дослідження. У теоретичному аспекті першопричинами зародження і розвитку клас-

терів, зокрема в агропромисловому комплексі, що виникли у багатьох країнах світу та їх регіонах, визначальним є факторний аналіз, який охоплює: присутність одного чи ряду спеціалізованих факторів, наявність необхідної інфраструктури, особливих навичок у населення, зручного географічного положення, а також природних ресурсів та ін.

Дослідники кластерів помітили, що першопричинами зародження і розвитку кластерів, які виникли в окремих регіонах України в агропромисловому комплексі, досягнуті завдяки кооперації та агропромислової інтеграції. Водночас АПК складається із таких основних сфер [4, с. 21]: 1) виготовлення засобів виробництва для сільського господарства та його виробничого обслуговування; 2) власне сільське господарство; 3) заготівля, переробка, зберігання, транспортування і збут сільськогосподарської продукції, у зв'язку з чим між сферами АПК створюються всі передумови для агропромислової інтеграції та формування кластерів, тобто процесу зближення і об'єднання галузей сільського господарства та промисловості з метою виробництва, переробки і реалізації продукції.

В умовах регіонів Центральної та Південно-Східної України важливу роль відіграють землі сільськогосподарського призначення, передусім стосовно посівів зернових культур, на базі яких формується зерновий кластер. В умовах регіонів Українських Карпат передумови формування такого кластеру недостатні, оскільки наявне виробництво зернових культур не забезпечує їх продовольчу безпеку, а тому норматив споживання хлібоблочних, мучних, круп'яних виробів забезпечується за рахунок регіонів Центральної та Південної України. Водночас в умовах малоземелля сільськогосподарських угідь в Українських Карпатах, передусім в Закарпатській області, склалися сприятливі умови для вирощування плодово-ягідних (табл. 1) та виноградних насаджень, на базі яких є всі передумови для формування плодово-ягідного та виноградного кластерів.

Дані таблиці 1 засвідчують, що в аналізованих регіонах Українських Карпат та Центральної України, по-перше, площа плодово-ягідних насаджень в плодоносному віці у 1990 р. складала 255,5 тис. га, (37,5% до середньоукраїнського показника), а у 2013 р. – 103,0 тис. га, (46,4%), тобто зменшилась майже у 2,5 рази (з 255,5 тис. до 103,0 тис. га). Водночас при зменшенні площі плодово-ягідних насаджень в аналізованому періоді виробництво плодів та ягід за цей же період збільшилось на 7% (з 954,8 до 1021,8 тис. т).

По-друге, аналогічна тенденція стосовно зменшення площ плодово-ягідних насаджень у плодоносному віці характерна не тільки для регіонів Українських Карпат, але й для Центральної України. Зокрема, в регіонах Українських Карпат площа плодово-ягідних насаджень за цей період зменшилась на 65,3% (з 82,0 до 49,6 тис. га), а в регіонах Центральної України – майже у

3,2 рази (із 173,5 до 53,4 тис. га). В той же час виробництво плодів та ягід за аналізований період в регіонах Українських Карпат збільшилось на 3,6% (із 407,5 до 422,3 тис. т), а в регіонах Центральної України, відповідно, на 9,5% (із 547,3 до 599,5 тис. т).

По-третє, подальший аналіз засвідчує, що в Україні за аналізований період площа плодово-ягідних насаджень у плодоносному віці зменшилась утричі (з 679,8 до 221,7 тис. га), а виробництво плодів і ягід зменшилось більше ніж на 20% (з 2901,7 до 2295,3 тис. т). Враховуючи, що виробництво плодів та ягід в регіонах Українських Карпат та Центральної України за аналізований період дещо збільшилось, спадна тенденція для України з цього показника допущена за рахунок південних та східних регіонів України.

По-четверте, спадна тенденція щодо зменшення площ плодово-ягідних насаджень характерна для усіх регіонів Українських Карпат і ще в більшій мірі – для регіонів Центральної України, а наростаюча тенденція щодо виробництва плодів та ягід в аналізованих регіонах досягнута за рахунок Чернівецької, а також Дніпропетровської, Полтавської, Тернопільської та Хмельницької областей (для Кіровоградської та Черкаської областей, навпаки, характерна спадна тенденція).

Нарощування виробництва плодово-ягідної продукції доцільно здійснювати з метою зменшення обсягів імпорту в нашу державу такої продукції з інших європейських країн та нарощування експорту її за рахунок розширеного відтворення площ плодово-ягідних насаджень та сортооновлення у відповідності до європейських стандартів, використовуючи для цього можливості науково-дослідних інститутів, які повинні бути невід'ємною частиною створюваних кластерів. Розширене відтворення необхідно також для нарощування площ виноградних насаджень та виробництва винограду (табл. 2).

Для аналізу площ виноградних насаджень у плодоносному віці та виробництва винограду в таблиці 2 обрано регіони Карпат та Південної України, оскільки ця культура найбільш характерна для Одеської області, Автономної Республіки Крим, а також Херсонської та Миколаївської областей серед регіонів Південної України, а для Українських Карпат – лише для Закарпатської області. В регіонах Центральної України виноградні насадження не мають промислового значення, тому тут відсутні передумови для формування виноградного кластеру. Це ж стосується Донецької і Запорізької областей, де незначні площі виноградних насаджень. Активно впроваджується така

Таблиця 1

Площа плодово-ягідних насаджень у плодоносному віці та виробництво плодів і ягід в регіонах Карпат та Центральної України у 1990–2013 рр.

Регіони (області)	Площа плодово-ягідних насаджень, тис. га					Виробництво плодів та ягід, тис. т				
	1990	2000	2010	2013	2013, % до 1990	1990	2000	2010	2013	2013, % до 1990
Регіони Українських Карпат										
Закарпатська	24,7	13,5	12,3	12,6	51,0	138,8	103,6	97,2	118,4	85,3
Івано-Франківська	15,6	8,7	8,6	8,5	54,5	69,1	24,5	39,1	43,7	63,2
Львівська	20,1	13,2	12,9	12,9	64,2	112,6	90,5	90,1	97,3	86,4
Чернівецька	21,6	15,4	11,9	15,6	72,2	87,0	52,6	97,2	162,9	187,2
Разом	82,0	50,8	45,7	49,6	60,5	407,5	271,2	323,6	422,3	103,6
Довідково: Україна	679,8	378,0	223,2	221,7	32,6	2901,7	1452,6	1746,5	2295,3	79,1
Регіони Українських Карпат, % до України										
Закарпатська	3,6	3,4	5,5	5,7	x	4,8	7,1	5,6	5,1	x
Івано-Франківська	2,3	2,3	3,8	3,8	x	2,4	1,7	2,2	1,9	x
Львівська	3,0	3,5	5,8	5,8	x	3,9	6,2	5,1	4,2	x
Чернівецька	3,2	4,2	5,3	7,0	x	3,0	3,6	5,6	7,1	x
Разом	12,1	13,4	20,4	22,3	x	14,1	18,6	18,5	18,3	x
Регіони Центральної України										
Дніпропетровська	34,4	21,5	13,8	14,2	41,3	158,5	196,2	131,1	174,8	110,3
Кіровоградська	23,2	11,1	5,8	5,4	23,3	34,1	23,8	26,7	30,6	89,7
Полтавська	27,7	11,5	7,0	7,0	25,3	101,7	22,3	100,7	116,2	114,3
Тернопільська	14,0	6,8	5,7	5,6	40,0	37,9	11,3	18,5	56,2	148,3
Хмельницька	44,0	29,5	15,3	15,0	34,1	145,9	78,1	158,3	166,6	114,2
Черкаська	30,2	12,1	6,0	6,2	20,5	69,2	35,5	37,1	55,1	79,6
Разом	173,5	92,5	53,6	53,4	30,8	547,3	367,2	472,4	599,5	109,5
Регіони Центральної України, % до України										
Дніпропетровська	5,1	5,7	6,2	6,4	x	5,5	13,5	7,5	7,7	x
Кіровоградська	3,4	2,9	2,6	2,4	x	1,2	1,6	1,5	1,3	x
Полтавська	4,1	3,0	3,1	3,2	x	3,5	1,5	5,7	5,1	x
Тернопільська	2,1	1,8	2,5	2,5	x	1,3	0,8	1,1	2,4	x
Хмельницька	6,5	7,8	6,8	6,8	x	5,0	5,4	9,1	7,2	x
Черкаська	4,4	3,2	2,7	2,8	x	2,4	2,4	2,1	2,4	x
Разом	25,5	24,5	24,0	24,1	x	18,9	25,2	27,0	26,1	x

Джерело: розраховано на основі [6, с. 144–145]

культура у м. Севастополь, де площа виноградних насаджень у плодоносному віці у 2013 р. сягнула 7,6 тис. га, а виробництво винограду склало 4,2 тис. т. Враховуючи, що у чотирьох регіонах Південної України (АРК, Миколаївська, Одеська та Херсонська області) у 1990 р. було зосереджено 94,1% усіх виноградних площ України, а в Закарпатській області – 3,8%, на інші регіони України, в т. ч. на Донецьку і Запорізьку області, припадало лише 2,1%.

Подальший аналіз засвідчує, що у 2013 р. в порівнянні з 1990 р. в регіонах Південної України площа виноградних насаджень у плодоносному віці зменшилась більше ніж у 2,2 рази, а в Закарпатській області – в 1,4 рази. Внаслідок скорочення площ виноградних насаджень у плодоносному віці виробництво винограду в регіонах Південної України у 2013 р. в порівнянні з 1990 р. зменшилось в 1,5 рази (з 793,6 до 520,5 тис. т), а в Закарпатській області – на 8%. Враховуючи, що основними товаровиробниками з виробництва винограду є АРК, Микола-

ївська, Одеська, Херсонська та Закарпатська області, доцільно, на нашу думку, сформувати *виноградний кластер* у цих регіонах, включаючи і відповідні науково-дослідні установи НАН України та ВНЗ Міністерства освіти України.

Загальною характерною ознакою рослинного покриву Українських Карпат, в т. ч. Закарпатської області, є висотна поясність. Фахівці відмічають, що з підняттям на кожні 100 м над рівнем моря затримуються відповідно [3, с. 49–50, 147; 4]: початок весни – на два дні, а кінець – на вісім днів; літо в передгір'я і гори приходить з запізненням на вісім-дев'ять днів на кожні 100 м і закінчується раніше на п'ять-шість днів; осінь в Карпатах триває 95–100 днів, раніше настаючи в горах і поступово спускаючись в передгір'я; зимовий період триває до шести місяців у високогір'ї, п'ять місяців – у горах, чотири – у північно-східному та три – в південно-західному передгір'ї Карпат.

Рельєфні, ґрунтові і кліматичні умови в розрізі природно-економічних зон Закарпатської області істотно впливають

Таблиця 2

Площа виноградних насаджень у плодоносному віці та виробництво винограду в регіонах Карпат та Південної України у 1990–2013 рр.

Регіони (області)	Площа виноградних насаджень у плодоносному віці, тис. га					Виробництво винограду, тис. т				
	1990	2000	2010	2013	2013, % до 1990	1990	2000	2010	2013	2013, % до 1990
Закарпатська	5,5	4,9	3,9	3,9	70,9	28,5	41,9	20,3	26,2	91,9
Івано-Франківська	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,5	0,7	0,7	0,8	160,0
Львівська	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,3	1,4	1,2	1,4	466,7
Чернівецька	0,0	0,1	0,1	0,1	0,0	0,0	1,0	0,9	1,1	0,0
Разом	5,5	5,2	4,2	4,2	76,4	29,3	45,0	23,1	29,5	100,7
Довідково: Україна	143,3	99,4	67,6	67,1	46,8	835,7	513,8	407,9	575,4	68,8
Регіони Українських Карпат, % до України										
Закарпатська	3,8	4,9	5,8	5,8	x	3,4	8,1	5,0	5,0	x
Івано-Франківська	0,0	0,1	0,1	0,1	x	0,1	0,1	0,2	0,1	x
Львівська	0,0	0,1	0,1	0,1	x	0,03	0,3	0,3	0,3	x
Чернівецька	0,0	0,1	0,1	0,1	x	0,0	0,2	0,2	0,2	x
Разом	3,8	5,2	6,1	6,1	x	3,5	8,7	5,7	5,6	x
Регіони Південної України										
Автономна Республіка Крим (АРК)	53,7	40,1	23,8	16,2	30,2	315,7	179,4	111,9	95,2	30,1
Донецька	0,6	0,4	0,4	0,4	66,7	1,6	16,1	6,6	7,8	487,5
Запорізька	1,6	0,4	0,3	0,4	25,0	9,0	3,1	5,9	8,5	94,4
Миколаївська	10,4	6,8	5,3	5,7	54,8	61,4	30,2	38,9	65,7	107,0
Одеська	55,1	40,3	28,0	28,5	51,7	337,6	201,4	175,1	256,6	76,0
Херсонська	15,6	5,4	4,5	5,6	38,9	68,3	26,3	29,3	62,6	91,6
м. Севастополь	5,1	24,1	...
Разом	137,0	93,4	62,3	61,9	40,6	793,6	456,5	367,7	520,5	65,6
Регіони Південної України, % до України										
Автономна Республіка Крим (АРК)	37,6	40,3	35,2	24,1	x	37,8	34,9	27,4	16,4	x
Донецька	0,4	0,4	0,6	0,6	x	0,2	3,1	1,6	1,3	x
Запорізька	1,1	0,4	0,4	0,6	x	1,1	0,6	1,4	1,7	x
Миколаївська	7,2	6,8	7,8	8,5	x	7,3	5,9	9,5	11,4	x
Одеська	38,4	40,5	41,4	42,5	x	40,4	39,2	42,9	44,6	x
Херсонська	10,9	5,5	6,7	8,3	x	8,2	5,1	7,3	10,8	x
м. Севастополь	7,6	x	4,2	x
Разом	95,6	93,9	92,1	92,2	x	95,0	88,8	90,0	90,4	x

Джерело: розраховано на основі [6, с. 155–156]

на розміщення плодово-ягідних та виноградних насаджень. Відмітимо, що Закарпаття, особливо його низинна природно-економічна зона, захищено головним Карпатським хребтом від холодних північних вітрів. З північного заходу вони захищені Татрами, а з півдня – Західними Румунськими горами і Мараморським кристалічним масивом.

Вплив висотної поясності, рельєфних ґрунтових і кліматичних умов особливо проявляється в розрізі природно-економічних зон Закарпатської області, які суттєво впливають як на виробництво плодоягідної продукції (табл. 3), так і виноградної (табл. 4).

Таблиця 3
Виробництво плодоягідної продукції по районах в розрізі природно-економічних зон Закарпатської області у 2009–2013 рр. (по всіх категоріях господарств; тис. т)

Райони області	Роки				2013, % до	
	2010	2011	2012	2013	2010	2012
Низинна природно-економічна зона						
Берегівський	7,7	8,5	11,2	9,5	123,4	84,8
Виноградівський	7,1	7,0	8,8	8,8	123,9	100,0
Мукачівський	9,9	10,2	11,4	13,6	137,4	119,3
Ужгородський	7,6	5,1	8,8	9,9	130,3	112,5
Разом	32,3	30,8	40,2	41,8	129,4	104,0
Передгірна природно-економічна зона						
Іршавський	13,2	12,5	13,0	14,9	112,9	114,6
Тячівський	29,1	31,2	34,9	35,5	122,0	101,7
Хустський	19,0	19,6	21,5	21,6	113,7	100,5
Разом	61,3	63,3	69,4	72,0	117,4	103,7
Гірська природно-економічна зона						
Великоберезнянський	0,6	0,7	0,7	0,7	166,7	100,0
Воловецький	0,2	0,2	0,2	0,3	150,0	150,0
Міжгірський	0,3	0,3	0,3	0,3	100,0	100,0
Перечинський	1,0	1,2	1,8	1,8	180,0	100,0
Рахівський	0,9	0,8	0,9	0,9	100,0	100,0
Свалявський	0,6	0,6	0,6	0,6	100,0	100,0
Разом	3,6	3,8	4,5	4,6	127,8	102,2
По області	97,2	97,9	114,1	118,4	121,8	103,8
Природно-економічні зони, % до області						
Низинна	33,3	31,5	35,3	35,3	x	x
Передгірна	63,0	64,6	60,8	60,8	x	x
Гірська	3,7	3,9	3,9	3,9	x	x

Джерело: розраховано на основі [5, с. 27]

З наведеної таблиці 3 видно, що особливо чітко проявляється вплив вище відмічених факторів на виробництво плодоягідної продукції по районах в розрізі природно-економічних зон Закарпаття за період з 2010 по 2013 р. Найкращі передумови для виробництва плодоягідної продукції в районах передгірної природно-економічної зони, на території яких у 2010 р. було вироблено 63,0% (61,3 тис. т), а у 2013 р. 60,8% (72,0 тис. т) від загального виробництва по області. Другу позицію займає низинна природно-економічна зона, на території якої, відповідно, було вироблено 33,3% (32,3 тис. т) та 35,3% (41,8 тис. т), а найменші обсяги виробництва припадають на гірську природно-економічну зону (відповідно 3,7% у 2010 р. та 3,9% у 2013 р.).

Протилежна ситуація по районах в розрізі природно-економічних зон області склалася щодо виробництва виноградної продукції за період з 2010 по 2013 р. (табл. 4).

Таблиця 4
Виробництво виноградної продукції по районах в розрізі природно-економічних зон Закарпатської області у 2009–2013 рр. (по всіх категоріях господарств; тис. т)

Райони області	Роки				2013, % до	
	2010	2011	2012	2013	2010	2012
Низинна природно-економічна зона						
Берегівський	7,5	7,6	8,8	9,8	130,7	111,4
Виноградівський	2,5	2,8	2,9	3,4	136,0	117,2
Мукачівський	2,5	2,7	2,4	2,6	104,0	108,3
Ужгородський	1,2	1,4	1,8	1,6	133,3	88,9
Разом	13,7	14,5	15,9	17,4	127,0	109,4
Передгірна природно-економічна зона						
Іршавський	6,4	5,9	5,9	8,5	132,3	144,1
Тячівський	0,1	0,1	0,0	0,1	100,0	0,0
Хустський	0,1	0,1	0,1	0,1	100,0	100,0
Разом	6,6	6,1	6,0	8,7	131,8	145,0
Гірська природно-економічна зона						
Великоберезнянський	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Воловецький	-	-	-	-	-	-
Міжгірський	-	-	-	-	-	-
Перечинський	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0
Рахівський	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Свалявський	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Разом	0,0	0,1	0,0	0,1	0,0	0,0
По області	20,3	20,8	21,9	26,2	129,1	119,6
Природно-економічні зони, % до області						
Низинна	67,5	69,7	72,6	66,4	x	x
Передгірна	32,5	29,3	27,4	33,2	x	x
Гірська	0,0	0,0	0,0	0,4	x	x

Джерело: розраховано на основі [5, с. 27]

Якщо стосовно виробництва плодоягідної продукції першість належала районам передгірної природно-економічної зони, то щодо виробництва виноградної продукції, як засвідчують дані таблиці 4, провідні позиції займають райони низинної природно-економічної зони. Так, у районах цієї зони (Берегівський, Виноградівський, Мукачівський, Ужгородський райони) виробляється 2/3 всього обсягу такої продукції. У районах передгірної природно-економічної зони (Іршавський, Тячівський, Хустський райони) зосереджено понад 1/3 загального виробництва виноградної продукції. У районах гірської природно-економічної зони, до складу якої входить 6 із 13 районів області, ця культура практично не культивується. Позитивною тенденцією для виробництва як плодоягідної, так і виноградної продукції є динамічне нарощування їх виробництва як по області, так і в низинній та передгірній природно-економічних зонах, що є важливою передумовою для формування таких кластерів у переробній промисловості, які відносяться до третій сфери агропромислового комплексу Закарпатської області.

Висновки. В умовах малоземелля сільськогосподарських угідь в Українських Карпатах, склалися сприятливі умови для вирощування плодово-ягідних, а в Закарпатській області також

виноградних насаджень, на базі яких є всі передумови для створення плодово-ягідного та виноградного кластерів. Проведені дослідження засвідчують, що найсприятливіші умови для формування плодово-ягідного кластеру склалися в Закарпатській, Чернівецькій, Дніпропетровській, Тернопільській, Черкаській, а також Полтавській та в Хмельницькій областях, однак і в цих регіонах необхідно забезпечити більш розширене відтворення площ плодово-ягідних насаджень з метою інтенсивнішого нарощування виробництва плодово-ягідної продукції, використовуючи для цього можливості науково-дослідних інститутів, які повинні бути невід'ємною частиною створюваних кластерів.

За конкурентоспроможністю щодо наявних площ виноградних насаджень у плодоносному віці та виробництва винограду, в тому числі в розрахунку на одну особу, чітко проявилась провідна тенденція щодо можливостей кластеризації виноградарської галузі в АРК та Одеській, Миколаївській, Херсонській областях Південної України, а також в Закарпатській області. На внутрішньорегіональному рівні Закарпаття першість з виробництва плодово-ягідної продукції належить районам передгірної природно-економічної зони, а щодо виробництва виноградної продукції, провідні позиції займають райони низинної природно-економічної зони.

Виходячи з вищенаведеного, доцільно промисловий кластер по переробці виноградної продукції, в т. ч. по виробництву натуральних і десертних виноградних вин, сконцентрувати у низинній природно-економічній зоні. Це ж стосується і виробництва коньяків з виноградних спиртів, а потенційні можливості формування відповідного кластеру, як ми вважаємо, доцільно здійснити на базі корпорації «Закарпатсадовинпром».

Література:

1. Андриянов М.С. Вертикальная термическая зональность Советских Карпат / М.С. Андриянов // Научные записки Львовского гос. университета им. И. Франко. Географический сборник, 1957. – Т. 40. – Вып. 4.
2. Манівчук Ю.В. Екологічні системи аграрного виробництва в Карпатах / Ю.В. Манівчук. – Ужгород: Закарпаття, 1996. – 276 с.
3. Мочерний С. Економічна енциклопедія: у 3-х т. Т. 1 / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.]. – К.: Академія, 2000. – 864 с.
4. Соколенко С.І. Кластери в глобальній економіці / С.І. Соколенко. – К.: Логос, 2004. – 848 с.
5. Сільське господарство Закарпаття Статистичний бюлетень / Головне управління статистики у Закарпатській області. – Ужгород, 2014. – С. 22.
6. Статистичний щорічник Рослиництво України за 2013 р. / Державна служба статистики України; за ред. Н.С. Власенко; відп. за вип. О.М. Прокопенко. – Київ, 2014. – 180 с.

Матьовка Т.В. Предпосылки формирования региональных кластеров в ведущих отраслях аграрного сектора Украины

Аннотация. Статья посвящена исследованию теоретических положений развития кластеров в ведущих отраслях аграрного сектора в регионах Центральной и Юго-Восточной Украины, а также Украинских Карпат, в т. ч. Закарпатской области. Осуществлен сравнительный анализ по площадям плодово-ягодных насаждений и производства плодов и ягод в регионах Карпат и Центральной Украины. В контексте сравнительного анализа аналогичные исследования проведены по виноградникам и производству винограда в регионах Карпат и Южной Украины. Охарактеризованы особенности влияния высотной зональности, рельефных, почвенных и климатических условий Закарпатья по производству плодоягодной и виноградной продукции. Обоснована целесообразность создания промышленного кластера по переработке виноградной продукции и производству натуральных и десертных вин, в т. ч. коньяков из виноградных спиртов.

Ключевые слова: теоретические положения, кластеры, ведущие отрасли, агропромышленный комплекс, регионы, природно-экономические зоны.

Matovka T.V. Prerequisites formation of regional clusters in leading industries of the agricultural sector of Ukraine

Summary. The article investigates theoretical positions of clusters in leading industries of the agricultural sector in the regions of Central and South-Eastern Ukraine and Ukrainian Carpathians, in Transcarpathian region. The comparative analysis of areas of fruit plantations and production of fruits and berries in the Carpathians and Central regions of Ukraine. In the context of a comparative analysis of similar studies conducted in respect of vineyards and grape production in the regions of the Carpathians and the South Ukraine. The peculiarities of the influence of altitudinal zonation, relief, soil and climatic conditions of Zakarpattya fruit on production and grape production. Grounded feasibility of an industrial cluster on grape production and processing for the production of natural and dessert wines, in Grape brandy spirits.

Keywords: theoretical concepts, clusters, leading the industry, the agricultural sector, regions, natural and economic zones.